

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора психологічних наук, професора,
завідувача кафедри психології, педагогіки та філології
Харківської державної академії культури
Большакової Анастасії Миколаївни
на дисертацію Сімовоник Альони Ігорівни
«Взаємозв'язок самоусвідомлення з життєтворчістю особистості»
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 053 – психологія
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»**

Актуальність вивчення проблеми самоусвідомлення особистості на сьогоднішній день залишається однією з провідних тем у психологічних дослідженнях. Самоусвідомлення представляє собою когнітивну здатність розпізнавати відокремленість особистого «я» від інших. Однак, для повноцінного самоусвідомлення необхідно володіти навичками розпізнавання, аналізу та відзначення власних почуттів, думок, досвіду і моделей поведінки. Отже, дослідження усвідомлення внутрішньої сутності має першорядне значення для індивідуального розвитку, дозволяючи людині виявити сильні і слабкі сторони, вивчити власні здібності, зробити кроки до особистісного зростання, розвинути емоційний інтелект, краще приймати рішення, підвищити самооцінку, а також є необхідним для налагодження значущих зв'язків з іншими людьми, для ефективної комунікації. Проте, різні теоретичні концепції та методологічні підходи до вивчення цього явища часто призводять до розходження у поглядах на його природу, структуру та взаємозв'язки компонентів на різних етапах онтогенезу. Наразі існує досить багато невирішених і дискусійних питань щодо феномену самоусвідомлення. Одним з таких актуальних питань є питання взаємозв'язку самоусвідомлення з життєтворчістю, як особливою й вищою формою прояву творчої природи людини, вивченню якого присвячена дисертація А.І. Сімовоник.

Представлене дослідження виконано в рамках науково-дослідної теми кафедри загальної психології і психологічного консультування Одеського

національного університету імені І.І. Мечникова Психологічні ресурси особистості в умовах викликів сьогодення (номер державної реєстрації - 0123U102605).

Дисертація А.І. Сімовонік належно структурована і складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків. Дослідження побудоване на достатній джерельній базі, що складає 199 найменувань (з них 56 джерел іноземною мовою). Дисертаційна робота відзначається чіткістю і логічністю виконання: при викладенні змісту розділів дисертації та формулюванні висновків, при обґрунтуванні наукового апарату дослідження (визначенні актуальності теми, об'єкта, предмета, мети і завдань дослідження, презентації його методологічної бази і методів).

Об'єктом дослідження виступив феномен самоусвідомлення особистості. Предметом – взаємозв'язок між самоусвідомленням та життєтворчістю особистості. Мета дослідження А.І. Сімовонік, конкретизована у відповідних завданнях, полягала в теоретичному визначенні та емпіричному дослідженні взаємозв'язку між самостваленням та життєтворчістю особистості в ранньому дорослому віці. Між об'єктом, предметом, метою та завданнями дослідження є чіткий, незаперечний логічний зв'язок.

Щодо вирішення висунутих завдань, то згідно першого завдання на основі теоретико-методологічного аналізу здійснено проблеми вивчення генезису уявлень про самоусвідомлення й життєтворчість особистості в рамках гуманітарної парадигми. Самоусвідомлення розглядається як багаторівневий процес осмислення себе, розуміння своєї ідентичності, цінностей, переконань і ставлення до оточуючого світу. Цей процес є індивідуальним і неперервним, розвивається поступово по рівнях розвитку свідомості, де кожен рівень відзначається і доповнюється певними характеристиками і особливостями. Життєтворчість А.І. Сімовонік розуміє як процес свідомого та відповідального ставлення особистості до власного життя; як діяльність спрямовану на творче планування, проектування та здійснення життєвого проекту; як спосіб вирішення поточних, середньострокових та перспективних життєвих завдань та як процес

упорядкування й самовдосконалення особистісної подієвої картини життя.

Згідно другого завдання теоретично прослідковано особливості самоусвідомлення особистості як підґрунтя для її життєтворчості. Життєтворчість і самоусвідомлення, на думку дисертантки, є складними та багатограними взаємопов'язаними процесами, які взаємодоповнюють один одного та сприяють розвитку особистості та досягненню внутрішньої гармонії. Саме самоусвідомлення ініціює процес життєтворчості через підвищення рівня самосвідомості.

Розв'язуючи третє завдання А.І. Сімовонік емпірично дослідила рівень самоусвідомлення й особливості показників здатності до життєтворчості досліджуваних в періоді ранньої дорослості. Для реалізації цього завдання дисертантка застосувала релевантні методи збирання первинних даних, а також відповідні методи математичної статистики. Вибірка дослідження є репрезентативною (складалася з 230 осіб).

Згідно четвертого завдання емпірично виявлено й охарактеризовано взаємозв'язок між самоусвідомленням й здатністю до власної життєтворчості у молоді з різними життєвими сценаріями, що дозволило виявити існуючі збіги та відмінності і визначити можливі напрями психологічної корекції або розвитку досліджуваних параметрів у юнаків з життєвим сценарієм «Подолання».

До основних здобутків дисертантки можна віднести такі:

- простежено взаємозв'язок самоусвідомлення з життєтворчістю особистості;
- обґрунтовано погляд на самоусвідомлення як діалектичну єдність процесів самоствавлення, самодетермінації, самоактуалізації й саморефлексії;
- побудовано та описано концептуальну модель взаємозв'язку між самоусвідомленням та життєтворчістю особистості;
- виявлено розподіл досліджуваних на дві групи за життєвими сценаріями «Подолання» та «Життєтворчість», які займають полярні, крайні позиції, та розрізняються за здатністю особистості докладати вольові зусилля, щоб реалізувати в різних сферах життєдіяльності власну наднормативну сутність, як здатність особистості підніматися над рівнем власних здібностей, вимог

ситуації чи нормативних вимог, що офіційно пред'являються суспільством;

- встановлено психологічні особливості самоусвідомлення і життєтворчості молоді з різними життєвими сценаріями;

- досліджуваних розподілено за вибором архетипічних геометричних форм, що дозволяє побачити певну закономірність в наявності відповідних характеристик в різних групах.

Незважаючи на досягнення дисертантки в отриманні значущих наукових результатів, необхідно вказати на **низку зауважень, питань та побажань**:

1. У роботі зазначено, що дослідження виконано в рамках науково-дослідної теми кафедри загальної психології і психологічного консультування Одеського національного університету імені І.І. Мечникова «Психологічні ресурси особистості в умовах викликів сьогодення» (номер державної реєстрації - 0123U102605). Варто було б обґрунтувати відповідність теми дисертації науково-дослідній темі кафедри.

2. Позитивно оцінюючи прагнення авторки в створенні теоретичної моделі «Коло самоусвідомлення і життєтворчості особистості» виникає питання чи була підтверджена емпірично модель, що запропонована автором?

3. У роботі зазначено, що рання дорослість – це час, коли особистість активно розглядає свою ідентичність і визначає, хто вона є і ким хоче бути в майбутньому та вказується на зв'язок самоусвідомлення та ідентичності, а також окремо підкреслюється, що досліджувані раннього дорослого віку перебувають в процесі розвитку їхнього самоусвідомлення й життєтворчості. Тому було б доцільним в емпіричному дослідженні прослідкувати рівень ідентичності досліджуваних та співставити його з життєвим сценарієм.

4. У роботі не надано таблиці щодо розбіжностей між групами «Подолання» та «Життєтворчість» за критерієм Манна-Вітні, тому чи можна чітко вказати за якими критеріями/змінними відрізняються дві групи досліджуваних з різними життєвими сценаріями?

5. У роботі є певні неточності, описки та помилки в описі результатів методів математичної статистики та відповідності задач і загальних висновків.

Наведені питання, дискусійні положення та зауваження не впливають на загальну оцінку та не знижують значущості дисертаційної роботи. Науковий зміст, термінологія та стиль викладення результатів дослідження відповідає встановленим державним стандартам та вимогам. Дослідження А.І. Сімовоник виконано на високому науковому рівні, а отримані нові науково обґрунтовані експериментальні результати є суттєвим внеском у психологічну науку. Основні результати представлені у 7 публікаціях, з яких 4 статті у наукових фахових виданнях із психології (з них 3 статті - у наукових фахових виданнях з психології, включених до переліку, затверджених МОН України, 4 публікацій – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Загальний висновок:

Дисертація, виконана Сімовоник Альоною Ігорівною на тему «Взаємозв'язок самоусвідомлення з життєтворчістю особистості», є самостійним, завершеним, творчим науковим дослідженням, яке відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022 року, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 053 – Психологія галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Офіційний опонент:

Доктор психологічних наук,
професор, завідувач кафедри
психології, педагогіки та філології
Харківської державної
академії культури

Анастасія

Анастасія БОЛЬШАКОВА

